

Piłatowicz, Józef

Prasa hutnicza na ziemiach polskich w XIX i XX wieku

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 18/2, 135-138

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Słabsza wydaje się część pracy poświęcona analizie treści tygodnika według wybranych wątków tematycznych: kwestia kobieca, wychowanie i kształcenie kobiet, praca zawodowa, upowszechnianie czytelnictwa, materiały biograficzne. Przedstawiając w skrócie problematykę pisma nie ustrzegła się Zawialska w swych ocenach pewnej ogólnikowości.

Najbardziej interesująca ze względu na wyniki badań, a także stosowane metody badawcze jest część poświęcona Marii Konopnickiej jako redaktorce „Świtu”. Podejmując próbę skorygowania utartego w literaturze przedmiotu stwierdzenia, że wkład autorski poetki był niewielki, Zawialska przytacza szereg dowodów na autorstwo Konopnickiej anonimowo publikowanych artykułów wstępnych i felietonów *Rachunki*, podpisywanych pseudonimem „Zero” i kryptonimem Z. Konfrontacja publikowanych na łamach „Świtu” materiałów z korespondencją, autografami, analiza treści i stylistyki dały w efekcie 252 pozycje bibliograficzne M. Konopnickiej wobec trzydziestu kilku zidentyfikowanych przez T. Czapczyńskiego i czterdziestu zarejestrowanych przez J. Baculewskiego³.

Udział Konopnickiej w „Świcie” Zawialska prezentuje metodą pomiaru powierzchni artykułów opublikowanych przez poetkę. Czy rzeczywiście metoda ta daje obraz faktycznego jej wkładu w działalność pisma?

Zasługą pracy M. Zawialskiej jest przede wszystkim zbadanie mało znanej karty z życia Marii Konopnickiej jako redaktorki pisma dla kobiet. Praca uzupełniona została ciekawym wyborem fragmentów programowych artykułów pisanych przez Konopnicką oraz ilustracjami. Niestety brak w książce opisu wykorzystanych opracowań.

Hanna Natora-Macierewicz

PRASA HUTNICZA NA ZIEMIACH POLSKICH w XIX i XX WIEKU

Dotychczasowe badania nad historią prasy koncentrują się przede wszystkim na prasie społeczno-politycznej i literackiej, w znikomym zaś stopniu na technicznej. Lukę tę stara się wypełnić Rada Prasy Technicznej (RPT). W swej obecnej formie została ona powołana 6 VII 1970 r. zarządzeniem Komitetu Nauki i Techniki jako organ opiniodawczy i doradczy przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki i prezesa Zarządu Głównego Naczelnej Organizacji Technicznej.

Obok zadań bieżących¹ RPT stara się inspirować badania naukowe

³ M. Zawialska, „Świt” Marii Konopnickiej, Wrocław 1978, s. 187.

¹ Do zakresu działania Rady należy przede wszystkim: 1) opracowywanie wniosków w sprawie perspektywnego lub długookresowego planowania rozwoju prasy

w zakresie m.in. czytelnictwa prasy technicznej, poprawności i kultury języka polskiego, terminologii technicznej, modelu funkcjonowania pisma naukowo-technicznego, prognozowania rozwoju prasy technicznej. Do współpracy zaproszono takie placówki naukowe, jak: Komisja Rewolucji Naukowo-Technicznej Komitetu „Polska 2000” PAN, Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Badań Prasoznawczych w Krakowie².

Jednym z podstawowych kierunków działalności RPT są badania nad dziejami prasy technicznej. Widzi się w nich klucz do zrozumienia dzisiejszego jej oblicza, a także podstawę prognoz przyszłego rozwoju czasopiśmiennictwa technicznego. Prace koordynuje Komisja Historii Prasy Technicznej, której przewodniczy prof. J. Pazdur. Komisja współpracuje z Komitetem Historii Nauki i Techniki PAN, Instytutem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Komisją Historii Prasy Technicznej PAN oraz innymi placówkami naukowymi.

Prace Komisji zmierzają, jak dotychczas, w dwu kierunkach: syntetyzującym i monograficznym. W zakresie pierwszym otrzymaliśmy kilka wstępnych opracowań pióra J. Pazdura³, obejmujących okres kształtowania się i emancypacji czasopiśmiennictwa technicznego do lat siedemdziesiątych XIX w. Drugi zakres badawczy skoncentrowano na monografiach poszczególnych tytułów lub grup czasopism zajmujących się określonym działem techniki⁴.

technicznej, z wyznaczeniem jej roli i funkcji w świetle zmian zachodzących w rozwoju gospodarczym, naukowym i technicznym kraju; 2) opracowywanie i opiniowanie wniosków dotyczących powołania nowych lub likwidacji istniejących czasopism technicznych i popularnotechnicznych; 3) opracowywanie opinii i wnioskowanie w sprawach dotyczących doskonalenia tematyki czasopism, w szczególności z punktu widzenia rozwoju gospodarki, nauki i techniki; 4) opracowywanie wniosków w sprawie optymalnych warunków rozwoju i działania prasy technicznej; 5) reprezentowanie polskiej prasy technicznej w kraju i za granicą; 6) wypowiedzianie się w sprawach polityki i zasad importu zagranicznej prasy technicznej na potrzeby nauki i techniki. Por. *Sprawozdanie z działalności RPT w latach 1970—1973*, cz. III, Warszawa 1974, s. 2.

² RPT wydała, w ramach własnej serii: „Prace Prezydium, Zespołów i Komisji szereg opracowań będących wynikiem dotychczasowych badań. Np.: H. J a d a c k a, *Termin techniczny — pojęcie, budowa, poprawność*, Warszawa 1976; W. P a w ł a k: 1) *Bibliografia publikacji o prasie technicznej w PRL za lata 1945—1972*, Warszawa 1973; 2) *Bibliografia publikacji w języku polskim o prasie technicznej za rok 1975*, Warszawa 1977; B. G a r l i c k i, W. M a s ł o w s k i, *Model funkcjonowania pisma naukowo-technicznego*, Warszawa 1977.

³ J. P a z d u r: 1) *Wstęp do historii prasy technicznej w Polsce*, Warszawa 1974; 2) *Początki polskiego czasopiśmiennictwa technicznego do około 1830 roku*, Warszawa 1975; 3) *Polskie czasopiśmiennictwo techniczne w latach 1831—1870*, Warszawa 1976.

⁴ Dotychczas ukazała się pierwsza monografia: H. C i s z e w s k i e j - W u s a t o w s k i e j „*Hutnik*” — *monografia historyczna czasopisma z lat 1929—1939*, War-

Dla końca wieku XIX i wieku XX badania cząstkowe są nieodzowne, albowiem pojedynczy badacz nie jest w stanie objąć całości czasopiśmiennictwa technicznego nie tylko ze względu na mnożącą się liczbę tytułów, ale przede wszystkim na pogłębiającą się specjalizację. Wymaga to od historyka znajomości choćby podstaw danej gałęzi techniki. Najbardziej zaawansowane są badania nad czasopiśmiennictwem górniczo-hutniczym, głównie hutniczym, któremu poświęcono konferencję naukową w Katowicach w dniu 14 IV 1978 r.

Konferencja została zorganizowana przez RPT, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego. Zgromadziła ona około 30 osób z różnych ośrodków naukowych kraju, a także przedstawiciele prasy górniczo-hutniczej, resortowych placówek badawczych oraz śląskich zakładów pracy. W konferencji brał udział także przedstawiciel historyków czechosłowackich, dr J. Pavlica z Ostrawy. Obradom przewodniczył J. Pazdur; wygłoszono 7 referatów.

Referat dotyczący czasopiśmiennictwa odlewniczego przedstawił prof. J. Piaskowski z Instytutu Odlewnictwa w Krakowie. Zaprezentował on genetyczne ujęcie zagadnienia omawiając interesującą go problematykę od początków XIX w. Zwrócił uwagę na: barierę rozwoju czasopiśmiennictwa technicznego, jaką był niski stopień uprzemysłowienia kraju, kierunki przepływu nowej techniki z Zachodu, zapomniane techniki dziewnastowieczne (np. stopy krzemowe), które odkrywano w latach 50-tych XX w. jako nowe. Szerzej omówił ostatnie trzydziestolecie, zwłaszcza „Przegląd Odlewnictwa”, który zaczął ukazywać się od 1951 r. Przeprowadził analizy: ilościową ukazujących się w tym czasopiśmie artykułów w latach 1951—1975, nakładu, działalności Rady Programowej i Komitetu Redakcyjnego, tematyki odlewniczej w innych czasopismach technicznych. W końcowej części J. Piaskowski zarysował kierunki rozwojowe polskiego czasopiśmiennictwa odlewniczego do 2000 r. Autor widzi, podyktowaną specjalizacją, konieczność podziału „Przeglądu Odlewnictwa” na dwa miesięczniki o podobnym poziomie, lecz o odmiennej tematyce. Jedno z nich poświęcone byłoby odlewnictwu stopów żelaza, drugie — odlewnictwu metali nieżelaznych. Zakreślił również zakres tematyczny tych czasopism oraz wielkości nakładów.

Interesująco przedstawiano dzieje czasopiśmiennictwa hutniczego w latach 1945—1975. W pierwszej części (mgr H. Ciszewska-Wusatowska, „Biprohut” Gliwice) omówiono, na tle rozwoju hutnictwa, rekonstrukcję tego działu czasopiśmiennictwa po wojnie oraz rozwój w następujących grupach: zawodowo-publicystycznej, naukowej, bibliograficznej i dokumentacyjnej, referatowej i przeglądowej, firmowo-przemysłowo-

szawa 1977; dalsze znajdują się w przygotowaniu (J. Piaskowskiego o czasopiśmiennictwie odlewniczym do 1975 r. z perspektywami rozwoju do 2000 r. oraz H. Ciszewskiej-Wusatowskiej i J. Czermińskiego o prasie hutniczej w latach 1945—1975 z prognozą rozwoju do 2000 r.).

wej (w tym zakładowe i związkowe). Na tej podstawie mgr J. Czermiński (red. naczelny „Wiadomości Hutniczych”) dokonał ogólnej analizy poziomu jakościowego tego czasopiśmiennictwa, skupiając uwagę na kilku bardzo interesujących kwestiach. Ciekawie i krytycznie prześledził zmiany w budowie formalnej oraz treści merytorycznej. Zarysował modele organizacyjne redakcji, dokonując jednocześnie ogólnej oceny aktualnego stanu kwalifikacji dziennikarzy czasopism technicznych. Omówił ważny, zwłaszcza dla Śląska, problem poprawności językowej i terminologicznej. Udało się wyeliminować naleciałości niemieckie, natomiast poprawność językowa licznych artykułów pozostawia wiele do życzenia. W zakończeniu autor starał się sprecyzować cechy dobrego, nowoczesnego czasopisma hutniczego i określić prognozę rozwoju.

Czasopiśmiennictwo techniczne w dwudziestoleciu międzywojennym koncentrowało swoją uwagę z natury rzeczy na problemach technicznych, nie traciło jednak z pola widzenia zasadniczych zagadnień ogólnych. Do takich należały: szkolnictwo techniczne, jego programy, model kształconego absolwenta. Kwestie te, na przykładzie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, omówił szeroko w swoim referacie prof. J. Jaros z Uniwersytetu Śląskiego.

Pozostałe referaty dotyczyły: „Przeglądu Górniczo-Hutniczego” w latach 1920—1929 (mgr H. Ciszewska-Wusatowska), czechosłowackiego czasopiśmiennictwa górniczo-hutniczego w XIX i XX w. (dr J. Pavlica), początków czasopiśmiennictwa górniczo-hutniczego na Śląsku (prof. S. Michalkiewicz z Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu).

W dyskusji podkreślano znaczenie badań historycznych dla współczesnych czasopism technicznych (J. Pazdur, S. Michalkiewicz), które winny kontynuować dobre tradycje prasy dziewiętnastowiecznej i międzywojennej. Podniesiono ważki problem stanu zachowania i możliwości dostępu do poszczególnych czasopism technicznych. Wysunięto postulat reedycji najstarszych i najważniejszych tytułów (S. Michalkiewicz).

Referaty sesyjne i dyskusja będą opublikowane w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Śląskiego”. W planach RPT przewiduje się organizację podobnych sesji naukowych dotyczących innych czasopism branżowych.

Józef Piłatowicz